

Hükümetler uluslararası sözleşmeleri imzalarken gelecekte ülke yararına neler olabileceğini düşünüyorlar mı? Hiç Sanmıyorum. Siyasi partilerin çoğu bu sözleşmeleri programlarına dahi koymuyorlar. Kendi partilerinde tartışmadıkları gibi bu sözleşmelerin içeriğini ülke insanı ile de paylaşmıyorlar. Çok sayıda milletvekilinin haberi dahi yok.

Hükümetler uluslararası sözleşmeleri bir kez imzaladımı işi şten geçmiş oluyor, bundan sonra ülke içerisinde yapılacak hiçbir şey kalmıyor. Parlamenta da söz konusu sözleşmelere uygun yasaları çıkarmak kalıyor.

İlaç ve Eczacılık alanında da durum aynı. Uluslararası anlaşmalara uyuluyor, bununla da kalınmıyor, Gümrük Birliği (GB), Dünya Ticaret Anlaşması (GATT) bizi doğru dan ilgilendiriyor.

Yıllardır ilacın patent kapsamına alınmasına karşı düşüncelerimizi söylüyor, karşı kampanyalar düzenliyoruz. Sağlık alanının çalışanı siz meslektaşlarım, kamu yararı nedeniyle ilacın patent kapsamı dışında tutulmasının temel amacının alanda tekel oluşmasını engellemek, üretilen ilacın çok büyük bir kullanıcı kitlesine yayılmasını sağlamak olduğunu ve bizim karşı çıktığımız nedeni çok iyi biliyorsunuz.

Hükümetler ilacı patent kapsamına almak için yasa teklifi hazırladılar. 1991 yılında parlamentoya sunulan yasa teklifinde patente geçiş 2005 yılı olarak düzenlenmişti. Teklif yasalasamadı. 24 Haziran 1995'te parlamentodaki yasa teklifi kanun hükmünde kararname şeklinde kabul edilerek, ilacın 1 Ocak 2005 yılında patent kapsamına alınması kararlaştırıldı.

Aynı kanun hükmünde kararnamenin geçici 4 üncü maddesinin 2 nci fıkrası korumanın başlama tarihinin Bakanlar Kurulu Kararı ile 5 yıl ertelenmesini belirtmesine karşın, 22 Eylül 1995 tarih ve 22412 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 566 sayılı kanun hükmünde kararname ile bu süre daha da öne alınmış, ilacın 1 Ocak 1999 da patent kapsamına alınacağı belirlenmiştir.

Yayınlanan iki kanun hükmünde kararname arasında 3 aylık bir süre vardır. Bu üç ayda neler oldu, kimlere ne tür olanaklar sağlandı. Geniş halk kitleleri, hak aramak için meydanlarda sesini yükseltirken, hakları bir milim dahi ileri gitmezken, üç aylık sürede ikinci kez değiştirilen kararname için hükümetler hangi yöntem ve olanakla ikna edildiler?

Kimilerince Gümrük Birliği protokolüne uyum için olduğu söylene de; nedenin bu olmadığı açık! Gümrük Birliği protokolü Mart 1995 yılında ilaçta patentin yayımlandığı KHK'den üç ay önce imzalandı. Akla, birilerine bir takım olanaklar sağlandığı kuşkusunu ister istemez takılıyor. Ülke insanın bir şey kazanmadığı ortada iken kazananlar çokuluslu ilaç tekelleridir. Stratejik bir sanayi olan ilaç sanayinin çok uluslu tekellerce denetlenmesi Ulusal Güvenlik ve Sosyal politikalar yönünden geri dönülmez olumsuzluklar getirecektir.

Savaş ve ambargo gibi olumsuzluklar unutulmamalıdır. İlaç, temel insan haklarından olan sağlıklı yaşam hakkının vazgeçilmez ürünüdür. Sağlıklı yaşam ucuz ve kaliteli ilaç üretimini gerekli kılıyor. Bu sanayinin çok uluslu tekeller yönlen dirilmesi halk adına oluşturulacak sağlık politikaları ile bağdaşmayacaktır. İlacın bulunabilir, alınabilir olması için, ilaç fiyatlarının daha fazla artmaması için, ilaçta dışa bağımlılığı önlemek için, yerli ilaç sanayinin yok olmaması için, Sosyal Güvenlik kurumlarının hizmetlerini sürdür bilmeleri için, ilaçta patentin 2005 yılına ertelenmesini istiyoruz.

Son on yılda dünya ticaretinin ve yabancı yatırımların hızla artması sonucu çok uluslu şirketler dış ticaret alanında bir hukuksal çerçeveye, kurumsal yapıya gereksinim duyuyorlar. Uruguay Zirvesinde yaklaşık 120 ülkenin katılımıyla GATT anlaşması imzalandı. Ancak yabancı yatırımlara ilişkin benzer ve hukuksal çerçeve kurumsal yapı Uruguay'da oluşamadı. Çünkü üçüncü dünya ülkeleri farklı sesler çıkarttılar, GATT'a eleştiriler getirdiler. Bunun üzerine ABD ve AB ülkeleri, isteklerini yerine getirmek için en uygun kurumsal ortamın zenginler kulübü olarak anılan OECD bünyesinde ÇOK TARAFLI YATIRIM ANLAŞMASINI (CTYA) hayata geçirmeyi

uygun buldular. Çok büyük gizlilik içinde hazırlanan anlaşmanın ulusal devleti ortadan kaldıran maddeler içerdiği açıklanıyor. Anlaşmaya 55 sayfalık eleştiri yazırlayan Kanada'lılar "CTYA'nın ulus ötesi şirketlere verdiği güç karşısında parlamenterlerin bir hükmü kalmayacak" diyor.

CTYA yabancı yatırım konusunda şirketlere farklı kural konulamayacağını getiriyor. Bir ülkede herhangi bir sektör yabancı sermayeye kapalı olamayacak. Anlaşmaya aykırı hareket eden ülke çok uluslu şirketlerce anlaşma uyarınca kurulacak uluslararası mahkemeye verilebilir. Çok büyük tazminat cezaları istenebilir.

67 ülkeden 600'ü aşkın sivil toplum örgütü anlaşmayı engellemek için ortak mücadele veriyor. En önemli sorunları, anlaşmanın demokratik hakları anlamsızlaştırdığı, CTYA, devletlerin sadece ulusal ekonomilerini, kurumlarını engellemekle kalmıyor; şirketlerin aynı zamanda grev, direniş, protesto, uluslararası dayanışma, yeni sendikal haklardan dolayı uğrayacakları, kayıpların karşılanmasını istiyor.

The Guardian Gazetesi konuyu "Buyurun size dünya hükümeti, demokrasiyeye ne oldu" başlığı ile veriyor.

Ülkemiz CTYA gerçekleştiği andan itibaren anlaşmanın koşullarından olumsuz etkilenecek, elinde pazarlık yapacak koz kalmayacaktır. Türkiye böylesi bir anlaşmadan umutlanmamalı aksine telaşa kapılmalıdır. Böylesi bir anlaşmaya imza atmak ülkemiz için vahim sonuçlar doğurur.

Hükümet, CTYA'yı özel bir gündemle değerlendirecek. Umarım enine boyuna tartışılır, dünya ve ülkemiz kamuoyunda CTYA'na getirilen eleştiriler değerlendirilir.

Uluslararası sözleşmeler, ülke kamuoyunda yeterince tartışılmadığında bu tür olumsuzluklar her zaman yaşanacak ve giderek ülkede demokrasiyeyi yerleştirmeye çabaları sonuçsuz kalacaktır.

U. Demirel